

Od redaktorów numeru

*Nigdy nie byłem w stanie zrozumieć zalet tego rodzaju równości, która ścinałaby wysokie drzewa do poziomu niskich. Równość, którą chciałbym ujrzeć, podnosi tych niskich.**

Pierwszy numer *Wsi i Rolnictwa* z 2023 r. stanowi kontynuację zapoczątkowanej w poprzednim roku serii artykułów poświęconych aktualnym i szeroko pojmowanym kwestiom powiązanych z zagadnieniem sprawiedliwości w rozwoju społeczno-gospodarczym. Jednocześnie niniejsze wydanie kwartalnika łączy się nierozzerwalnie z osobą Profesora Jerzego Wilkina – wybitnego polskiego ekonomisty, wieloletniego pracownika Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, byłego redaktora naczelnego i przewodniczącego rady naukowej naszego czasopisma – który odszedł 10 stycznia 2023 r. Wśród swoich licznych dokonań i aktywności naukowych Profesor Wilkin miał również, w ciągu wielu lat, znaczący wkład w rozwój *Wsi i Rolnictwa*. Dokonania i sylwetkę Jerzego Wilkina przedstawiają we wspomnieniach otwierających bieżący numer kwartalnika: dyrektor IRWiR PAN prof. Monika Stanny, były dyrektor IRWiR PAN prof. Marek Kłodziński oraz prof. Stanisława Golinowska (Uniwersytet Jagielloński, Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych – CASE), wieloletnia współpracowniczka i przyjaciółka Profesora.

Idea stworzenia numeru specjalnego poświęconego tematyce „sprawiedliwości” związana jest z seminarium naukowym Zakładu Integracji Europejskiej (ZIE) i Zakładu Ekonomii Wsi (ZEW) w IRWiR PAN, które odbyło się w czerwcu 2021 r. Referat wprowadzający do wspomnianej problematyki, pt. „Sprawiedliwość – najważniejsza cnota społecznych instytucji”, wygłosił właśnie profesor Wilkin – ówczesny kierownik ZIE. Ten referat, a następnie wywołana przez niego dyskusja i napisany na jego podstawie esej, dały asumpt do włączenia w debatę „o sprawiedliwości” autorów reprezentujących różne ośrodki badawcze i różne dyscypliny naukowe. Na zaproszenie dyrekcji Instytutu i redakcji kwartalnika odpowiedziało wielu uznanych w środowisku badaczek i badaczy. W poprzednim numerze czasopisma (4[197]/2022) głos na temat sprawiedliwości zabrali: Andrzej Rosner, Olena

* Milton Friedman: *The Playboy Interview*, Singles Classic. 50 Years of the Playboy Interview, luty 1973, s. 51. Przekład własny M.S.

Borodina, Maciej J. Nowak, Katarzyna Bielińska i Arkadiusz Sobczyk. Niniejszy zeszyt obejmuje wypowiedzi kolejnej grupy autorek i autorów.

Prezentowany numer specjalny *Wsi i Rolnictwa* otwiera artykuł prof. Jerzego Wilkina, pt. „Sprawiedliwość – najważniejsza cnota społecznych instytucji”. Przedstawiając ogólne rozważania o sprawiedliwości, autor odnosi się do punktu widzenia teorii ekonomii na wspomniany temat. Udziela też odpowiedzi na pytanie, dlaczego sprawiedliwość jest ważna. Przywołując poglądy innych ekonomistów, Wilkin łączy sprawiedliwość z instytucjami społecznymi oraz śledzi powiązania równości i efektywności, stwierdzając, że to właśnie sprawiedliwość może być rozwiązaniem często podnoszonego dylematu między tymi wartościami. W zakończeniu eseju autor porusza kwestię sprawiedliwości w odniesieniu do problemów wsi, wskazując, iż w ostatnich dekadach rozwój obszarów wiejskich w Polsce nie odbywał się w zgodzie z zasadami sprawiedliwości terytorialnej. Niemniej w tekście profesora zawarte są rekomendacje, w jaki sposób należałoby zmienić wspomniany stan rzeczy.

Sprawiedliwość stanowi również problem interesujący z perspektywy grup społecznych i teorii konfliktów, co uzasadnia spojrzenie na niego z socjologicznego punktu widzenia. Ujęcie to proponują prof. Krzysztof Gorlach (Uniwersytet Jagielloński) i prof. Grzegorz Forys (Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie) w artykule zatytułowanym „Ruchy społeczne jako instrument walki o sprawiedliwość społeczną. Kilka refleksji na przykładzie protestów (nie tylko) polskich rolników”. Przyglądając się bliżej społecznym uwikłaniom „tego, co sprawiedliwe”, autorzy pokazują na przykładzie rolników główne przyczyny oporu i formy jego stosowania zaznaczające się w różnych krajach i momentach historycznych.

W kolejnym artykule – pt. „O (nie)sprawiedliwych nierównościach ekonomicznych” – rozważania na temat sprawiedliwości w życiu gospodarczym kontynuuje Ryszard Kowalski (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie). Autor opracowania stawia w nim zasadnicze pytanie, czy jako członkowie społeczeństwa jesteśmy odpowiedzialni za nierówności wynikające z funkcjonowania mechanizmów rynkowych. Przedstawiając argumenty za twierdzącą odpowiedzią na powyższe pytanie i odwołując się m.in. do poglądów Johna Rawlsa, dr Kowalski zwraca uwagę na konieczność podejmowania działań na rzecz osób znajdujących się w trudnym położeniu bytowym oraz na potrzebę dbania o dobro wspólne. Identyfikując główne sfery nierówności w Polsce po 1989 r., takie jak rynek pracy, system edukacyjny, opieka zdrowotna czy transport, przedstawiciel Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie zauważa, że sposobem na zmniejszanie różnic materialnych nie jest zwiększanie poziomu bezpośrednich transferów pieniężnych do obywateli, lecz odpowiednie funkcjonowanie usług publicznych.

Problematyka dystrybucji dóbr wspólnych znajduje się również w centrum zainteresowania prof. Ewy Kiryłuk-Dryjskiej (Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu). W tekście zatytułowanym „Koordynacja działań zbiorowych i metody sprawiedliwego podziału dóbr w sektorze publicznym” autorka dokonuje przeglądu teoretycznych podstaw problemu harmonizacji wspólnie podejmowanych aktywności. Przedstawia ona także różne metody sprawiedliwego podziału, które mogą być wykorzystane przy tworzeniu kolejnych budżetów polityki rolnej. Profesor Kiryłuk-Dryjska stwierdza m.in., że dla realizacji zasady sprawiedliwości konieczna jest przede wszystkim transparentność samego procesu dystrybucji. Jej zdaniem powinien on być dokonywany na podstawie jednoznacznie określonych kryteriów i metod, takich jak algorytmy sprawiedliwego podziału czy metody wielokryterialne.

Obok zaznaczających się od dawna kontrowersji wokół „słusznego” rozdysponowania budżetu Unii Europejskiej na wspólną politykę rolną, równie duże zainteresowanie budzi „sprawiedliwy” transfer środków finansowych do beneficjentów unijnej polityki spójności. W esejju „Sprawiedliwość w wymiarze terytorialnym – przegląd najnowszych ujęć” Agata Mróz (IRWiR PAN) przedstawia różne podejścia teoretyczne do sprawiedliwości społecznej w wymiarze terytorialnym. Jak wskazuje autorka, niektóre z nich funkcjonują jako istotna przesłanka do podejmowania działań w polityce społecznej i gospodarczej. Przykładem wykorzystania dorobku wiedzy w kwestii sprawiedliwości przestrzennej jest choćby polityka spójności UE – w ostatnich latach ewoluująca od prostej redystrybucji wsparcia dla regionów „zapóźnionych” do wszechstronnego wzmocnienia ich potencjałów rozwojowych.

Numer specjalny *Wsi i Rolnictwa* kończy recenzja książki pod redakcją naukową prof. Grzegorza Gorzelaka, pt. *Terytorialne efekty polityk Unii Europejskiej w Polsce* (wydanej przez Wydawnictwo Naukowe Scholar) przygotowana przez prof. Katarzynę Zawalińską (IRWiR PAN).

Monika Stanny

Michał Dudek

(redaktorzy numeru tematycznego)